

PAUL TUTUNGIU

de vorbă cu

MIRCEA RADU IACOBAN

despre

- debutul în teatru
- „munca” de spectator
- prezentul și viitorul teatrului românesc

Mircea Radu Iacoban, directorul Editurii „Junimea”, a primit premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie, pe anul 1973, pentru volumul de teatru „Simbătă la Veritas” (Editura „Eminescu”).

— *Sintezi autorul unor valoroase cărți de proză, reportaj și eseu, Serieți și teatru. Din dorința de a vă realiza ca „scriitor total”? Ce anume v-a determinat să alegeți și acest mod specific de exprimare?*

— Desigur, am început prin a scrie poezie (m-a „debutat” M. R. Parascivescu, în „Contemporanul”); dincolo de acest accident, am scris teatru totdeauna. În cărțile mele de proză, dialogul se situează mereu în planul I, în vreme ce comentariile autorului rămân niște „indicații de regie” ceva mai extinse. Și construcția respectivelor proze, împărțite în „scene”, fiecare plasată în cite un cadru văzut încă în primele fraze, totul acuză teatrul.

Cît privește „scriitorul total”: nu agreez determinative afirmate de substantivul scriitor decît într-un singur caz — „scriitor de vagoane”. „Total”, „parțial” — ăștia-s zurgălăi. Ești ori nu ești scriitor, iată și începutul și sfîrșitul discuției cu pricina... N-am „ales teatrul”; asemenea lucruri vin de la sine. Datorz enorm dramaturgului Ion Luca, în casa căruia mi-am petrecut o parte a copilă-

rii. Acolo, la Vatra Dornei, pe strada parcului cu veverițe, în vreme ce autorul *Icarilor de pe Argeș* căuta rime *nerepetate* (multă energie l-a costat această ciudată ambiție), subsemnatul încerca să rotunjească replicile care aveau să fie, după cină, analizate cu încruntare și maliție — fiindcă Ion Luca făcea parte dintre muritorii ce nu cunoșteau îngăduința și zîmbetul amabil... Cam ăsta ar fi începutul. Prima „ieșire în public”: o lectură în fața întregii clase, la o oră de dirigiență. Rezultatul imediat: drept răsplată, am obținut scutire de ansamblul coral. Ceea ce echivala cu o adevărată victorie, fiindcă totdeauna o luam pe de lături, ieșind din matca limpedelui cîntec întonat de corul școlii sucevene...

— *Aveți ambiția să deschideți în teatru, posibilitatea unui nou stil?*

— De unde și pînă unde? Poate că personajele mele vorbesc ceva mai firesc, se adresează unul altuia (și, implicit, publicului) mai direct și mai nesofisticat, dar de aici și pînă la un „nou stil”, ehei, cale lungă! Urăsc replica voit aforistică: roade autenticitatea pînă la urzeală. Credința că, de la sobă și pînă la ușă, eroul își va purta pașii, obligatoriu, în cadență de cugetări apăsate, ține de literaturizarea calofilă și n-are nimic a face cu densitatea ideatică a respectivului text. În virtutea vechimii în *munca* de spectator (credeți-mă, este o muncă), mi-am luat permisiunea de a-mi pretinde nu idei *expuse*, ci *incluse* și *deduse*, prin sugerare dirijată.

Se știe, nu-i greu să descrii înflorirea unui trandafir; greu e să-l faci să înflorească în pagina propusă spectatorului. Desigur, despre toate acestea s-a vorbit atât de mult și de demult, încît lumea... a cam început să uite. Scotocind prin lada cu vechituri, am aflat, colbăit, huliță, și biata *regulă a celor trei unități*. Pusă din nou la treabă (toate pie-sele mele o respectă strict) mi-a oferit, cel puțin așa îmi face plăcere să cred, o anume coerență, ceva dinamism, tensiune și credibilitate. Dar, repet, toate-s vechi.

— *Credeți că există mai multe drumuri afirmate ca atare în dramaturgia contemporană? Care dintre ele intru-nește sensul avangardei literare?*

— Dacă toate aceste drumuri ar duce la Roma, adică la inima spectatorului, m-ar interesa cel mai scurt și mai direct, nu cel mai luminat și flancat de pestrițe panouri publicitare. Am văzut, toamna aceasta, două spectacole posibil de încadrat în categoria *avangardei*. În vreme ce primul mima profunzimea prin contorsionare, sofisticare și inutilă rotire în jurul propriei umbre, celălalt mergea decis la esențe și adevăr, prin simplitate degajată și autenticitate izvorită din deplina sinceritate a trăirilor. (Cu surprindere am constatat că cel dintîi s-a bucurat de o primire favorabilă, în vreme ce al doilea a avut cronici așa și-așa...) Îmi iau permisiunea de a considera util și practicabil orice drum capabil să ne aducă mai aproape de adevărul vieții, să ne ofere șanse unui plus de cunoaștere. Avangarda voită, agresivă și intolerantă, înseamnă staniol peste rumeguș. Revenind la întrebarea Dvs.: da, cred că există mai multe drumuri, afirmate ca atare în dramaturgia contemporană. Și-i bine că sînt. E prematur, însă, să le trecem într-un *ghid al circulației sigure*, întrucît mai sînt poduri în lucru, curbe nesemnificate și porțiuni prezentînd pericol de alunecare.

— *Care este, în concepția dramaturgului Mircea Radu Iacoban, sensul ideii de teatru politic?*

— Politic este și aerul pe care-l respir.

— *Dacă s-ar reedita, în România contemporană, obiceiul grecilor antici de a organiza concursuri de dramaturgie pe teme cunoscute, ce temă ați propune pentru spațiul nostru românesc? Ați participa la un asemenea concurs?*

— Nu agreez temele date. Mă și văd în postura studentului de la Arte plastice căruia i se indică drept subiect frunza stejarului, în vreme ce lui i-e mai dragă frunza plopului, aceea care „bate, vîntul cînd nu bate”. Concursurile pe teme date, cunoscute ori nu, rămîn exerciții de virtuozitate, în vreme ce

creația presupune sentiment, implicare și abia în al nu știu citelea rînd, virtuozitate... O temă cu rezonanță copleșitoare cred că ar li aceea a *permanenței* noastre în „spațiul minoritic”. Îugăduiți-mi să mi-o propun. Singur.

— *Cînd scrieți teatru, aveți în vedere spectacolul sau actorul?*

— Și atunci cînd se scrie o piesă pentru un anume actor, tot pentru *spectator* se scrie. Marele adevăr al spectacolului se compune dintr-o suită infinită de mărunte adevăruri — începînd, dacă vreți, cu topica replicii, trecînd prin verosimilitatea situației și ajungînd la veridicitatea caracterelor. În radiofonie se vorbește despre „acordul fin”; ei bine, dacă acest *acord* se realizează între dramaturg, actor și spectator, atît emisia cît și recepția se înmănunchează fericit, ne-parazitat. O simplă scăpare din vedere, și ajungi în situația de a vorbi pe programul I, în vreme ce sala trecuse de mult pe programul III...

— *Ce maeștri vă recunoașteți în domeniul dramaturgiei?*

— Iubesc — nemăsurat scrisul lui Hemingway: acolo se află cea mai tulburătoare lecție privind dialogul expresiv, strunit, tensionat, transparent, sugestiv, de un firesc urcat pînă într-atît încît replica *doare*.

— *Ce opinii aveți despre critica teatrală de azi?*

— Atît de mult am dorit să mi se pună o astfel de întrebare, încît acum sînt pur și simplu... întristat: ca atunci cînd ți se oferă un strașnic ciorchine de Hamburg-muscat și, tot adîlmecîndu-i aroma, tot admirînd *ritmul* înmănuncherii boabelor, nu te-nduri să-l desprinzi barem una. Aș cere revistei „Teatrul” permisiunea de a răspunde separat, mai tirziu și mai pe larg la buclucașa întrebare. Ideea posibilului articol fiind, cu siguranță, următoarea: *atunci cînd se respectă, critica de teatru este respectată*.

— *Mă rog, criticii au conștiința că au „dat” autori, că au crescut dramaturgi. Dar să mergem mai departe. Vorbind despre viitorul teatrului, credeți că este o specie pe cale de dispariție, sau dimpotrivă?*

— Cea mai desăvîrșită constantă a istoriei, spunea Marx, este *schimbarea*. În răstimpuri, cine știe pe unde, probabil că teatrul ar putea cunoaște perioada de eclipsă. Blaga atrăgea atenția (în „Discobolul”) că, în timpul eclipsei, nu soarele este atins de întunecare, ci acei care-l nrivesc. Teatrul, ca gen și rost, nu poate rămîne altfel decît nemuritor. Chestiunea, bineînțeles, implică și fenomenul teatral românesc.